

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte torsdag den 16. juni 1955 kl. 10.

Formann: S u n d t .

Til stede var følgende medlemmer: Sundt, Selvik, Konrad Knudsen, Hambro, Smitt Ingebretsen, Harald Torp, Oscar Torp, Vatnaland, Wikborg, Hareide, Langhelle, Bøyum og Reidar Carlsen.

Dessuten deltok i møtet: Utenriksminister Lange, utenriksråd Skylstad, statssekretær Dag Bryn, ekspedisjonssjef Stabell og byråsjef Heiberg.

Utenriksminister Lange: Jeg vil gjerne komme med en orientering om visse spørsmål i forbindelse med Jan Mayen. Det er blitt aktuelt å fastsette sjøgrensen ved Jan Mayen av hensyn til andre lands fiskere i farvannene der oppe.

Nå er det jo slik at vi har atskillig fastere holdepunkter for Regjeringens fastsettelse av disse grensene enn vi hadde tidligere, takket være den avgjørelse som falt i Haag, og den måte vi har fulgt den opp på ved den kongelige resolusjon av 1952, som fastsatte grensene syd for Træna. Men på grunn av den store interesse som Stortinget alltid har vist disse spørsmål, har Regjeringen allikevel funnet det riktig at vi orienterte komiteen her før den kongelige resolusjon ble fremsatt.

Fra sommeren 1952 har russere og muligens andre øst-europeiske fiskere vært observert kloss opp under land på Jan Mayen, hvor de lå oppankret og behandlet og omlastet fisk. Etterat dette hadde pågått og vært observert i noen tid, kom det i juni 1953 et brev fra den sovjetiske handelsrepresentasjon til Fiskeridepartementet. Det lyder slik:

«Sovjetunionens Handelsrepresentasjon i Norge tillater seg på vegne av sovjetiske fiskeriorganisasjoner å be det ærede Fiskeridepartement om tillatelse for de sovjetiske fiskebåter å få forankring og behandling (dvs. omlasting av fisk osv.) ved Jan Mayen-kysten.

Hvis det blir oppkrevet noen avgifter så er eierne til sovjetiske fiskebåter villig til å betale disse avgifter.»

Det var innholdet av brevet. Dette brev er ennå ikke besvart. Spørsmålet ble av Utenriksdepartementet forelagt for Justisdepartementet, Fiskeridepartementet og Forsvarsdepartementet, som alle som en var enige med Utenriksdepartementet i at av hensyn til de mulige konsekvenser for andre områder under norsk suverenitet burde søknaden avslås. Men det ble antydning fra Fiskeridepartementets side at man av hensyn til selfangstinteressene kanskje skulle prøve seg fram om det var mulighet for mot visse konsesjoner fra vår side å oppnå konsesjoner for selfangsten i Kvitsjøen. Utenriksdepartementet har imidlertid bestemt frarådet det, og det er da ikke fastholdt.

Det problem vi står overfor, er at vi i dag ingen lovhjemmel har for å avslå den russiske søknad, og det første som da må gjøres, er å skaffe slik lovhjemmel. Derfor kommer Justisdepartementet til å fremme en kgl. resolusjon om bl.a. å sette i kraft følgende lover for Jan Mayen: Lov av 2. juni 1906 om forbud mot at

utlendinger driver fiske m.v. innenfor Norges fiskerigrense, lov av 22. april 1927 om utlendingers adgang til Riket med visse endringer og lov av 16. juni 1939 om fangst av hval.

Når det har gått såpass lang tid mellom denne søknad, som fremdeles ligger ubesvart, og fremsettelsen eller forberedelsen av den kgl. resolusjon, er grunnen den, at setter man disse lovene i kraft, må man jo også sørge for å ha i hvert fall visse muligheter for å håndheve dem, og det som da blir det viktigste å kunne håndheve, er forbudet mot fiske innenfor fiskerigrensen. Det reiser igjen spørsmålet om oppsynet der oppe. Marinen har sagt at den nok kan greie et periodisk oppsyn ved at det oppsynsskip og hjelpeskip som ligger oppe ved Nord-Island, av og til tar toktet til Jan Mayen, ved at øvingstokter henlegges dit, og ved at det foretas flytokter som observasjon, og man mener at det i og for seg skulle være tilstrekkelig til å observere og påtale eventuelle overtredelser.

Hvor det gjelder de andre lovene, er det tenkt at politimyndigheten skal legges til sjefen for værvarslingsstasjonen, som da skal ha politimesteren i Tromsø som sin direkte overordnede. Han står i daglig forbindelse med værvarslingsstasjonen i Tromsø, og det vil derfor være naturlig at hans nærmeste overordnede da blir politimesteren i Tromsø, ikke, som hittil, sysselmannen på Svalbard. Selv om det i Justisdepartementet har gjort seg betenkeligheter gjeldende med hensyn til om dette vil sikre en tilstrekkelig effektiv håndheving, har Regjeringen funnet at de andre hensyn her veier så tungt at vi bør ta dette skritt og sette disse lovene i kraft for å kunne etablere et oppsyn og trekke opp sjøgrensen .

Der er det forberedt en kgl. resolusjon, som skal fremmes av Utenriksdepartementet, om å trekke opp grensen på grunnlag av lange grunnlinjer etter de samme prinsipper som vi bruker ved vår egen kyst, og med et belte på fire mil. Når vi er kommet til at vi bør ta fire mil, er det bl.a. etter konferanse med advokat Arntzen, som jo førte vår prosedyre i Haag. Han har bestemt frarådet at vi velger tre mil. Hvis vi velger tremilsgrensen, vil vi slå oss selv på munnen, idet vi under prosedyren jo meget sterkt hevdet at noen alminnelig tremilsgrense ikke eksisterer.

Saken har dessuten vært drøftet med Sjøgrenseutvalget av 1954, som består av ekspedisjonssjef Stabell som formann, kommandørkaptein Coucheron-Aamot, høyesterettsadvokat Jens Evensen, byråsjef Heiberg, kontorsjef Olav Lund, ekspedisjonssjef Sellæg, byråsjef Stabel i Lovavdelingen, og de er alle enige om å tilrå at grensen trekkes etter disse prinsipper: lange grunnlinjer og med fire mils belte.

Vi å være forberedt på at vi får en formell britisk protest, som vi fikk det etter opptrekkingen av grensen sør for Troms i 1952, men jeg tror ikke det er noen grunn til å vente at det blir annet enn en formell markering av det britiske standpunkt gjennom en slik protest.

Forslaget til den eksakte utforming av grensen er gitt av Marinens Overkommando i samråd med Polarinstituttet, og vi har med karter for det tilfelle at det skulle interessere komiteen å få nærmere påvist hvorledes denne grensen vil gå. Det har også vært konferert med kommandørkaptein Meyer og, som nevnt, med

Sjøgrenseutvalget av 1954, og samtlige er enige om hvorledes grensen bør trekkes opp.

I den kongelige resolusjon er det foreslått følgende tekst:

«Den ytre grense for det norske fiskeområde rundt Jan Mayen blir å trekke (jfr. kgl. resolusjon av 22. februar 1812) fire nautiske mil utenfor og parallelt med rette grunnlinjer mellom følgende punkter.»

Når man har valgt den form bare å ha en parentetisk henvisning til den kgl. resolusjon av 22. februar 1812, er det fordi det rår en viss usikkerhet om hvorvidt den kgl. res. av 1812 også gjelder Jan Mayen og Svalbard. Der kom Sjøgrensekommisjonen av 1926 til at den ikke gjelder for Jan Mayen og Svalbard, mens Sjøgrenseutvalget av 1954, hvis sammensetning jeg nettopp refererte, nærmest mener at den gjelder. Så lenge denne usikkerhet består, har man altså foretrukket å velge en form som ikke prejudiserer noen ting i så måte, og dette da særlig med tanke på senere eventuell fastsetting av grensen for Svalbards vedkommende, hvis det skulle melde seg.

Hvor det gjelder offentliggjørelse, har Marinens Overkommando tatt det standpunkt at man bare burde offentliggjøre grunnlinjepunktene ved opptrykning på kart, men både Utenriksdepartementet og Sjøgrenseutvalget av 1954 rår til at også fiskerigrensen blir inntegnet av hensyn til fiskerne, fremmede myndigheter m.fl., så det ikke skal kunne oppstå noen mulig tvil om hvilken grense det er vi akter å hevde. Det skulle ikke være noen betenkelighet ved det når selve resolusjonen, som jo inneholder grunnlinjepunktene, blir offentliggjort.

Dette var i korthet hva jeg gjerne ville orientere komiteen om.

Formannen: Jeg takker utenriksministeren for redegjørelsen.
Er det noen av medlemmene som vil ha ordet?

Hambro: Det er meg litt uklart hvorledes de norske lover virker på Jan Mayen. Jeg trodde at etterat Jan Mayen var blitt gjort til en del av Norge, ville de norske lover automatisk virke der. Det er jo ikke, som når det gjelder Svalbard, noen unntagelsesregel som er til hinder for det. Jeg ville gjerne vite hvorledes det stiller seg.

Så vil jeg ha nevnt at når det gjelder Svalbard har det vært diskutert en rekke ganger hvorledes man skulle forholde seg med opptrekningen av sjøgrensen der. I den komite som forberedte saken for domstolen i Haag, var det samstemmighet om å la spørsmålet Svalbard ligge utenfor, for den norske prosedyre bygget jo ikke bare på det at det ikke var noen alminnelig tremilsgrense, men den norske prosedyre bygget på historisk hevd og alt hva dermed hadde sammenheng, og man kunne ikke gjøre gjeldende at det var noen historisk hevd for Svalbard, og i virkeligheten heller ikke for Jan Mayen, så spørsmålet kan for så vidt være tvilsomt.

Jeg hadde også lyst til å spørre utenriksministeren om han har søkt kontakt med England om dette spesielle punkt. Det er jo til stadighet russiske fiskefartøyer og fangstfartøyer rundt Shetlandsøene hele veien, hva vi et par ganger har hatt opplysninger om fra engelsk side. Der påstår russerne, og det er ikke motsagt av

engelskmennene, at de ikke har gjort noe som strider mot lov og ærbarhet, at de har holdt seg utenfor tremilsgrensen. Men man har jo sett på det med meget liten glede, fordi det kan bety atskillig. Det er klart at hvis det er et betydelig antall fartøyer utenfor Jan Mayen, har jo Jan Mayen i dag en viss strategisk betydning som kan gjøre det kjedelig. Vi har derfor naturligvis grunn til å gå frem med meget stor forsiktighet. Da på den annen side Sovjetunionen hevder sin tolvmilsgrense, vil russerne ha meget vanskelig for å protestere mot noen firemilsgrense, som utenriksministeren nevnte. Den eneste som kan, er England. Jeg vet ikke om Amerika vil gjøre noe. Men amerikanerne har jo, inntil de nu er blitt litt kloke av skade, støttet 200 milsgrensen, så like overfor våre beskjedne fire mil har de vel liten grunn til å gjøre noe særlig. Men formelt er det vanskeligheter, kanskje mer enn reelt, og jeg vil gjerne høre om det er noe å svare på det jeg her har nevnt.

Utenriksminister Lange: Jeg vil gjerne be ekspedisjonssjef Stabell svare på spørsmålet om lovgivningsgyldighet på Jan Mayen.

Ekspedisjonssjef Stabell: Det er et spørsmål de to sjøgrensekommisjoner ikke er helt enig om. Avgjørende for spørsmålet for Jan Mayens vedkommende er først og fremst formuleringen av Jan Mayen-loven av februar 1930 og for Svalbards vedkommende Svalbardloven av juli 1925. Jan Mayen-loven sier i 1ste paragraf, så vidt jeg husker, at Jan Mayen gjøres herved til en del av kongeriket Norge.

Hvis det hadde vært det hele, ville det ganske sikkert ha vært utvilsomt at kansellipromemoriaet av 1812 med hensyn til sjøterritoriets bredde og utgangspunktet for målingene, automatisk ville ha blitt anvendelige også for Jan Mayen. Men i § 2 sier loven omtrent følgende – jeg har ikke teksten ordrett – at norske lover med hensyn til privatrett og strafferett samt rettspleielovgivningen får anvendelse på Jan Mayen, men ikke andre lover med mindre det er uttrykkelig bestemt. Derav har Sjøgrensekommisjonen av 1926 trukket følgende konklusjon: kansellipromemoriaet av 1812 er hverken en lov om privatrett eller om strafferett eller om rettspleie – ergo har det ikke anvendelse på Jan Mayen. Det vil utelukkende kunne få anvendelse hvis det uttrykkelig bestemmes, og slik bestemmelse vil etter § 2 kunne tas ved kongelig resolusjon.

Sjøgrenseutvalget av 1854 stiller seg svært tvilende overfor denne slutning. Det synes ikke naturlig å se kansellipromemoriaet som en av de bestemmelser av lovgivningsmessig karakter som det er tenkt på i denne sammenheng. Det synes nokså opplagt som utgangspunkt at grensene for et territorium – og da mener jeg territorium i utvidet forstand, ikke utelukkende landterritorium, men også sjøterritorium – ligger på et helt annet plan enn disse sondringer mellom privatrett, strafferett samt rettspleielover og annen lovgivning, slik at den slutning som ville følge av § 1, isolert sett, fortsatt skulle gjelde.

Sjøgrensekommisjonen av 1926 argumenterer formelt helt riktig, men jeg vil driste meg til å si: litt formalistisk. Den sier at den generelle bestemmelse finnes i § 1. I henhold til den er kansellipromemoriaet gyldig. Men så har man den spesielle bestemmelse i § 2, og i tilfelle av konflikt går alltid den bestemmelse foran den

generelle. Jeg tror imidlertid dette er et forholdsvis tvilsomt utgangspunkt, og det har vi antydnet under formuleringen av intimasjonen til det fremlagte utkast til kgl. resolusjon. Til tross for at vi har lagt vekt på å holde dette spørsmål åpent, har vi der brukt uttrykksmåten: «Den ytre grense for det norske fiskeområde». Det er valt med velberådd hu for å antyde, uten å si det, at det norske fiskeområde allerede eksisterer. Det er utelukkende «den ytre grense» det har vært nødvendig å definere. Men klart standpunkt til de to motstridende tester har vi ikke funnet det hensiktsmessig å ta på det nåværende tidspunkt.

Utenriksminister Lange: Etter det ekspedisjonssjef Stabell nettopp sa, fremgår det jo tydelig at det er nødvendig ved kgl. resolusjon å sette i kraft disse spesielle lovene, fordi de ikke er tatt med i § 2, så Justisdepartementet må for at de lovene skal bli gyldige på Jan Mayen, fremme sin kgl. resolusjon, og vi i Utenriksdepartementet må også fremme vår, om selve sjøterritoriets avgrensning.

Det ble spurt om vi har hatt kontakt med England. Det har vi ikke. Vi har ikke tatt noen spesiell kontakt med engelskmennene på dette felt. Vi mente at vi med støtte i Haag-dommen måtte kunne gjøre dette. Vi risikerer neppe annet enn en formell protest.

Hambro: Mitt spørsmål gjaldt ikke egentlig det, men det gjaldt om engelskmennene har høstet noen erfaring om den sovjetiske flåteavdeling, for å bruke det uttrykk, som til stadighet har ligget rundt Shetlandsøene. De var noe nervøse i sakens anledning, og det er de formodentlig ennå. Det kunne tenkes at vår marineattaché der borte eller andre kunne få opplysninger om det har vært friksjoner av noen art. Vi har jo også, hvis jeg ikke husker feil, hatt – om ikke friksjon, så en del spørsmål på grunn av brugdefangsten på engelsk territorium som nordmenn har drevet der borte. Det er ikke små mengder brugde som har vært tatt der. Det er visse ting der som det kunne være nyttig å ha på det rene.

Hva angår lovens ikrafttreden, så står vi der overfor det faktum at hvis vi nu ved kgl. resolusjon setter i kraft noen enkelte lover, erkjenner vi derved formelt, hva vi aldri har gjort før, at alminnelig norsk lov ikke gjelder for Jan Mayen, og at man må ta en kgl. resolusjon for å sette i kraft en hvilken som helst lov man vil gjøre anvendelig, så jeg undres på om man kunne finne en annen form der.

Hva angår selve jurisdiksjonen, så har man altså henlagt den myndighet som jeg mener det er all grunn til å gi bestyreren av den meteorologiske stasjon, under politimesteren i Tromsø. Etter min mening er både Svalbard og Tromsø uheldige steder i så henseende. Jeg tror det ville ha vært i all fall geografisk og trafikkmessig heldigere å henlegge denne myndighet under politimesteren i Bodø, som ligger nærmere, og hvorfra det er lettere å ha en viss forbindelse med Jan Mayen. Men det er et rent teknisk spørsmål. Å henlegge den øverste politimyndighet til en embetsmann som er så langt borte, og som aldri vil kunne komme til Jan Mayen med mindre det blir sendt et eget fartøy etter ham, synes jeg imidlertid er lite praktisk.

Så det er spørsmål om det ikke ville være mer bekvemt for Justisdepartementet å treffe en spesiell ordning, så den politimester som måtte bli utnevnt, skal sortere direkte under departementet, istedenfor å skape en mellominstans på Tromsø. Jeg nevner dette bare som tanker som kommer umiddelbart; for vi har jo ikke vært forberedt på noen egentlig drøftelse av dette.

Formannen: Jeg synes dette spørsmål er ganske greit. Det står uttrykkelig i § 2 at

«norsk privatrett og strafferett og den norske lovgivning om rettspleien gjelder for Jan Mayen. I hvilken utstrekning andre lover skal gjelde, bestemmes av Kongen.»

Vi har altså der den gjeldende privatrett, strafferett og rettspleielovgivning, altså rettspleien i det hele. Men andre lover som ligger utenfor dette, skal kun komme til anvendelse når Kongen bestemmer det, så for så vidt er det jo godt grunnlag for resolusjonen.

Utenriksminister Lange: Jeg kan heller ikke forstå annet enn at hvis vi vil at disse lovene skal gjelde, må vi etterat Stortinget i 1930 vedtok den lov om Jan Mayen som vi har, sette dem i kraft i hvert enkelt tilfelle ved kgl. resolusjon.

Wikborg: Med hensyn til det siste spørsmål skjønner jeg at det ikke fremgår av forarbeidene hva man mente den gang, og hvorfor man foretok denne oppdelingen. Derfor synes jeg det kunne være verdt overveielse å gjennomføre norsk lovgivning helt ut fra Jan Mayen, når det skal være en del av kongeriket Norge. Men jeg vet ikke om det er noen spesielle grunner, som taler mot det. Jeg kjenner jo ikke noe til disse spørsmålene fra før, men det slo meg da jeg hørte utenriksministerens redegjørelse, at det kanskje ville være naturlig å gjennomføre lignende regler for Svalbard samtidig, så at man tok det hele under ett.

Utenriksminister Lange: Det er en rekke lover som man ikke kan gjøre gjeldende for Svalbard.

Wikborg: Nei, det skjønner jeg. Men sjøgrensen? Kan vi etter traktaten om Svalbard fastsette en sjøgrense der oppe? Gjør vi det ikke faktisk?

Utenriksminister Lange: Jeg vil gjerne be ekspedisjonssjef Stabell svare på det også.

Jeg skal svare på det rent praktiske spørsmål om jurisdiksjonsmyndigheten, om hvem bestyreren av den meteorologiske stasjon på Jan Mayen skal sortere under i sin egenskap av politimyndighet på Jan Mayen. Når man der har valt Tromsø, er det av rent praktiske grunner. Han har som meteorolog daglig telegrafforbindelse med Tromsø og ikke med noe annet sted i Norge. Da er det praktisk at det som skal formidles til ham, formidles gjennom politimyndigheten i Tromsø.

Ekspedisjonssjef Stabell: Det spørsmål som er reist vedkommende Svalbard, er et av dem vi har overveiet meget nøye i Utenriksdepartementet. Der er situasjonen lovgivningsmessig meget parallell, idet Svalbardloven av 17. juli 1925 begynner på samme måte som Jan Mayen-loven. Den sier at Svalbard er en del av kongeriket Norge. Deretter sier den, så vidt jeg husker, i § 2, på samme måte som Jan Mayen-loven, at de privatrettslige lover, strafferettslovene og rettspleielovgivningen uten videre gjelder for Svalbard.

Men så kommer forskjellen, for så sier Svalbard-loven:

«Andre lovbestemmelser gjelder ikke for Svalbard, uten når det særskilt er fastsatt.»

Det må gjøres ved en spesiell bestemmelse. Men mens den spesielle bestemmelse etter uttrykket i Jan Mayen-loven kan tas ved kgl. resolusjon, må det, fordi det samme ikke er sagt når det gjelder Svalbard, der lovgivning til. Med andre ord: Hvis man kommer til det resultat at kansellipromemoriaet av 1812 ikke er gyldig, og spørsmålet reises på samme måte i relasjon til både Jan Mayen og Svalbard, kan utvilsomt spørsmålet om sjøterritoriets bredde og utgangspunkter for grunnlinjene avgjøres ved kgl. resolusjon for Jan Mayen, men for Svalbard må det formodentlig løses ved lov. Det kan ikke der gjøres på samme lettvinte måte.

Wikborg: Har vi adgang til å gjøre det etter de traktater som er inngått med andre land?

Ekspedisjonssjef Stabell: Det er ganske utvilsomt at man har lov til å gjøre det fordi traktaten i sin artikkel 2 snakker om de «territoriale farvann», uten at det er sagt noe om hvor bredt beltet skal være. I den forbindelse kan det ha en viss interesse å være oppmerksom på de forhandlinger om Spitsbergen som foregikk i Oslo like forut for utbruddet av den første verdenskrig. Disse var imidlertid basert på forutsetningene av at arkipelet ikke skulle tilhøre noen bestemt stat. Da opererte man først med muligheten av en bredde på grunn av de spesielle forhold, på 8 nautiske mil, og britene erklærte seg villige til å akseptere 5 nautiske mil. Når grensen overhodet ikke er blitt fastsatt for Svalbard, er det ganske sikkert – og det fremgår også klart av innstillingen fra Sjøgrensekommisjonen av 1926 – på grunn av de spesielle vanskelighetene som var forbundet med fiskerigrensetvisten med Storbritannia. Den er vi nå over.

Formannen: Men når dette ikke er nevnt spesielt, er det da ikke fordi en fiskerigrense for Svalbard ville ha mindre reell betydning for alle de kontraherende parter? For alle har jo like rett til jakt og fiske på Svalbard.

Ekspedisjonssjef Stabell: En avgrensning av sjøterritoriet for Svalbard har forholdsvis liten betydning. Det vil ha en viss betydning generelt for utstrekningen av norsk jurisdiksjon, og vil for eksempel, hvis vi fastsetter fredningsbestemmelser få større betydning. Men for øvrig har den ingen vesentlig betydning, fordi alle de

stater som er parter i Svalbard-traktaten, har en traktatmessig sikret rett til like vilkår når det gjelder jakt og fangst. Vi kan ikke utelukke dem.

Byråsjef Heiberg gjør meg oppmerksom på en ting som jeg bør korrigere, når det gjelder sjøterritoriet ved Svalbard. Det er ganske klart at hvis man går ut fra at kansellipromemoriaet har gyldighet også for Svalbard, slik som vi er tilbøyelig til nå i Utenriksdepartementet, så vil selvsagt en nærmere presisjon av sjøterritoriets utstrekning – altså fastsettelse av grunnlinjepunkter o.s.v. – være ting som vi vil kunne gjøre ved kongelig resolusjon. Når jeg sa at det muligens måtte lov til, er det under forutsetning av at man måtte komme til det resultat at kansellipromemoriaet av 1812 ikke har gyldighet for Svalbard.

Formannen: Men for å rekapitulere den differansen mellom Jan Mayen og Svalbards forhold: For Svalbard gjelder norsk privatrett, strafferett og sivil rettspleie, men andre lover gjelder ikke for Svalbard uten at det er fastsatt. Med andre ord: for Jan Mayen kan det gjøres ved kongelig resolusjon, mens man altså for Svalbard må ha formell lovbeslutning.

Ekspedisjonssjef Stabell: Ja, at de andre lover ikke gjelder uten videre, er felles for begge, sådan ser jeg det, jeg har ikke lovteksten foran meg. – Men når det gjelder Jan Mayen, vil andre lover vedkommende fiskeriene kunne gjøres gjeldende ved kongelig resolusjon, mens det i Svalbard-loven sies at det må særskilt fastsettelse til uten at det uttrykkelig gis hjemmel til å treffe de nødvendige bestemmelser ved kongelig resolusjon, slik at bestemmelser av materiell lovs karakter for Svalbards vedkommende da vil måtte treffes ved lov.

Formannen: Men da tror jeg ikke der er noen meningsforskjell.

Hambro: Angående det spørsmål som ble reist av hr. Wikborg, er det jo klart at Jan Mayen og Svalbard står i en helt forskjellig stilling når det gjelder selve fiskeriene. I artikkel 2 i Svalbard-overenskomsten står det at skip og borgere av alle de høye kontraherende parter skal ha den samme rett til fiske og jakt i alle de territorier som omfattes av øygruppen – så det er givet. Nu er det altså et tvistespørsmål hvorvidt Sovjetunionen er med. Sovjetunionen hørte jo ikke til de kontraherende parter da Svalbard-traktaten ble satt opp, og har ved en rekke leiligheter protestert mot den. Men om jeg ikke husker feil, gikk den for en del år siden med på å anerkjenne den.

Utenriksminister Lange: Ja, allerede i 1925.

Hambro: Sådan at vi kan overhodet ikke stenge ute noe sovjetfartøy eller noen andre fra farvannene der.

Formannen: Russerne har til og med konsul på Svalbard.

Hambro: Og når det gjelder kansellipromemoriaet av 1812, må man jo huske på at vi anerkjente jo forut for de konferansene i Oslo, Svalbard – eller Spitsbergen-øygruppen som det het den gang – som terra nullius, vi ga avkall på den historiske rett vi måtte ha, så det er noe vanskelig å hevde at kansellipromemoriaet skulle gjelde et område som overhodet ikke hadde noe med Norge å gjøre den gang. Det er ytterst omtvistelig, og der tror jeg man er på noe gyngende grunn. Litt annerledes er det naturligvis med Jan Mayen, men om jeg ikke husker feil, hadde vi visse spesielle betenkeligheter da det gjaldt Jan Mayen. De hadde jo i værværslingstjenesten den gang vært så lettsindige at la en mann som viste seg at være amerikansk statsborger, foreta okkupasjon av Jan Mayen, og han forsøkte den gang på en lindrig måte – pengeutpresning – at hevde, at fordi det var han som hadde gjort det, var Jan Mayen amerikansk territorium. Man hadde således en hel rekke formelle vanskeligheter som var bestemmende for utformingen av de lover man fikk. Nu må man vel gå ut fra at alt det der er bortfalt, man har ikke senere fra amerikansk side gjort noe for at støtte opp om dette. Men *det* var en del av bakgrunnen for de noe svevende uttrykk man brukte da det gjaldt at gi lovene for Jan Mayen. Jeg har ingen betenkelighet ved at følge i det vesentlige det som er foreslått her.

Når det gjelder politimyndigheten, er det jo udmerket at bestyreren av den meteorologiske stasjon på Jan Mayen kan stå i telegrafisk forbindelse med politimesteren i Tromsø, men et effektivt oppsyn med politiforholdene lar seg ikke ordne pr. telegraf, ikke en gang pr. televisjon, så det ville være en vinning om man hadde en myndighet som var noe nærmere. Men jeg overlater gjerne det til Justisdepartementet og de andre departementer. Det er så innviklet det hele at vi har ikke grunn til å foreta oss noe som det ikke er absolutt nødvendig at gjøre. Men på grunn av forholdene må vi gå ut fra at det er nødvendig at gjøre dette ved Jan Mayen, og det gjelder da at gjøre det slik at det blir så liten anledning som mulig til at renne seg fliser i fingrene. Hva Sovjetmyndighetene der kan falle på at gjøre, vet vi jo ikke. Men det er utvilsomt at vi kan ikke gi dem noen anledning til omlastning og annet uten at det vil ha betydning for vår egen kyst, ikke minst overfor de svenske krav som har vært reist, og de vanskeligheter vi har hatt i spørsmålet om omlastning. Jeg er derfor enig i at jo hurtigere vi kan komme i gang med at få dette gjort, desto bedre. Men jeg skulle anse det for en vinning om man ikke gjorde det på en måte som gav pressen anledning til at lave store artikler eller sette dette opp som noget ekstraordinært, men at man betrakter det hele som et så selvfølgelig skritt som mulig.

Hareide: Eg kan ikkje seia noko om den rettslege side av saka. Men praksis åt dei fiskande nasjonar som opererer der oppe, er no den at det er serleg sildefisket som dei samlar seg om der, og det går føre seg mellom Island og Færøyane og Jan Mayen, på havområdet der, og serleg russerane har etter den siste verdskrigen møtt fram med større og større flåte for kvart år. Eg trur det var i fjor at ein frå mine farty der oppe påstod at han hadde talt bortimot to hundre russiske farty, og dei hadde då i alle fall tre større moderskip som vel kunne vera på 10 000 tonn. Og

desse fartya hadde då levert fangsta til dei større moderskipa, og så nytta dei seg av Jan Mayen på den måten at når det vart dårleg ver, la dei seg i le av øyane, og der låg då denne store flåten og stelte reiskapen sin og fekk livd for uver, og prekeverte fangsta og ordna seg på beste måten. Med at ein får ei grense der på 4 mil, vil det då sjølvsagt seia det same som at dei ikkje vil få nokon livd av øyane, dei må halda seg på det opne havet, og det er sjølvsagt utvilsamt at det vil bli vanskelegare for dei å driva fangsta si der borte når det skal vera heilt utan den livd som landet på Jan Mayen har gjevi dei.

Det har gått føre seg ei stor forskyvning i sildefisket. Tidlegare, i dei fyrste åra, var det kloss inn under Islandskysten, så har det trengt sudaust over mot Færøyane og så nordover mot området kring Jan Mayen, serleg i dei siste 2-3 åra har det vori omkring Jan Mayen. Derfor trur eg nok at vi på den måten vil gjera det ikkje lite vanskelegare for den store russiske flåten å operera der, dersom dei blir skuva 4 mil ut frå Jan Mayen. For oss har det sjølvsagt mykje å seia at denne flåten kunne minka noko, den har legi i vegen for oss i dei siste åra og gjort det vanskelegare for oss. Medan det har minka med farty frå Noreg som er med i dette sildefisket, har det auka for russerane. Vi skjønar ikkje korleis det kan gå til at dei kan gjera forretning med det svære materiellet og dei store folkemassane som dei har om bord i desse båtane, Men dei løner vel på ein annan måte enn vi, og ser det under ein annan synsvinkel enn vi. Vi ville i alle fall ikkje kunna driva fiske på same måten av økonomiske grunnar. Eg trur nok det er naudsynt at vi her hevdar vår rett, endå om vi på den måten kanskje hjelper oss sjølve med å gjera det vanskelegare for russerane å operera i dette farvatnet.

Elles har eg ikkje noko å seia, anna enn at eg trur at dei norske fiskarar som vil vera interesserte i å verja seg så godt som det er råd mot denne oskorei som meir og meir blir ein fare for våre sildefiskarar i havområda der borte.

Reidar Carlsen: Forsto jeg ekspedisjonssjef Stabel rett, så kan man i dag gjøre fiskerilovgivningen gjeldende om området omkring Svalbard, for eksempel fredningsbestemmelser, bestemmelser om regulering av fisket, helligdagsfredningen osv. – Stortinget har jo nettopp vedtatt å gjøre fiskerilovens bestemmelser gjeldende for norske fiskere i fjerne farvann. Men i så fall må man jo fastsette et bestemt territorium hvor disse bestemmelser skal gjelde – man må ha visse bestemte grenser. Jeg vet ikke om det kunne være opportunt å ta Svalbard samtidig med Jan Mayen for å unngå å vekke oppsikt. Det er helt klart at fisket som har vært drevet borte ved Svalbard i lang tid, nå synes å ta seg opp igjen – det er jo rike fiskefelter der, og det vil ikke være bra om de bestemmelser vi har vedtatt, skulle gjelde bare for norske fiskere, mens alle andre nasjoners fiskere kunne fiske etter helt andre bestemmelser, eller slik som de selv ville.

Hambro: Etter art. 2 i Svalbardtraktaten har Norge rett til at treffe hvilkensomhelst foranstaltninger for at rekonstruere faunaen og floraen og fiskebestanden i den nevnte områder, men alle slike forholdsregler skal anvendes likt overfor alle de høye kontraherende parters undersåtter. Vi har altså ikke lov til å

gi nordmennene noen ekstra fordeler, men det er intet til hinder for at vi kan gjennomføre det det her er spørsmål om, når vi gjennomfører det likt for alle.

Reidar Carlsen: Det er klart at man må ha en bestemt grense for gyldigheten av bestemmelsene – ikke sant? Et eller annet sted må jo grensen gå, hvor virkningen av bestemmelsene opphører. Derfor mener jeg i all fall at det vil være riktig – dersom mitt resonnement holder – å fastsette en sådan grense også for Svalbard. Her blir det ikke spørsmål om å gi norske fiskere noen særfordeler, tvertimot. Vi har bestemmelser som hindrer norske fiskere i å utøve sin virksomhet i forhold til andre lands fiskere, fordi vi i Norge har andre bestemmelser enn de som praktiseres av andre land.

Harald Torp: Det var bare et spørsmål. Utenriksministeren sa at han måtte vente en formell protest fra britisk side. Jeg vil gjerne spørre: Hva kan man tenke seg man vil få som svar fra *russisk* side? Det er jo åpenbart at for Sovjet er dette spørsmål ikke bare av teoretisk betydning, men – spesielt etter hva vi hørte fra hr. Hareide – en virkelig realitet. Det er utvilsomt et spørsmål som er av stor praktisk interesse og betydning for Sovjet. Jeg vil gjerne spørre: Kan det tenkes at Sovjet kan komme til å bringe repressalier i anvendelse i en eller annen form, som kan bli generende for oss? Kan det tenkes at Sovjet vil protestere på en sådann måte at Regjeringen i noen grad vil komme til å måtte bøye av?

Utenriksminister Lange: De erfaringer man har hatt med Sovjet-myndighetene, er at hvor faste grenser har vært fastsatt, har de respektert dem og instruert sine fiskere om å respektere dem. De har ikke villet ha konflikt på disse områder, så jeg tror ikke at den risiko som hr. Carlsen her frykter for, er til stede. I motsatt fall ville vi ikke ta noe sådant skritt med de begrensede muligheter vi har for å håndheve dem. Vi har ikke fartøyer nok til et kontinuerlig oppsyn, men kan bare føre et periodisk oppsyn med det.

Hambro: Nu er vel forholdet – a propos det hr. Hareide sa – at de russiske fartøyer i havsnød osv. etter alminnelig lovgivning vil ha rett til at gå opp under kysten, så de vil ikke bli drevet ut på det åpne hav. Og det er mulig at de vil kunne fremkalle uvær eller formodning om uvær etter noenlunde elastiske regler. Men man må være oppmerksom på at disse moderskib vil kunne søke ly under kysten og søke havn hvis der er uvær eller fare for det.

Oscar Torp: Hvem skulle i tilfelle drive dem ut på det åpne hav der oppe?

Hareide: Ein kan ha forbod mot at dei får prekevera fangsta og reparera reiskapen innanfor 4 milsgrensa. Det som er det avgjerande for oss, er at dei ikkje får utvida verksemda si med at dei nyttar seg av land.

Utenriksminister Lange: Det var nevnt at man for å unngå oppsikt skulle ta visse skritt til å sette norsk lovgivning i kraft for Svalbard samtidig med dette. Det vil jeg advare mot på det bestemteste. Forholdene ligger såpass forskjellig an at de må ses hver for seg. Ellers er det vel på det rene etter det hr. Hambro refererte av loven, at i den monn norsk fiskerilovgivning kan sies å være fredningslovgivning i videste forstand, må vi kunne sette den i kraft, hvis vi lar den gjelde likt for alle kontraherende parter. Men hvorvidt det er hensiktsmessig å gjøre det nå, vil jeg gjerne tenke litt nærmere over.

Reidar Carlsen: Man må i all fall ha et område som begrenser virkningen av det.

Utenriksminister Lange: Det er vel ganske små muligheter for oss å få helligdagslovgivningen overholdt når det gjelder fremmede lands borgere.

Reidar Carlsen: Nei, det er ikke spørsmål om det, men om en revidering av lovgivningen for et fiske som også alle andre nasjoners fiskere er interessert i. Vi kan ikke la Svalbard ligge som en øde øy i et uregulert område.

Formannen: Det kan vel være verd overveielse, men det er ikke tidspunktet til det nå.

Wikborg: Det er spørsmål om oppsynet – hva man kan gjøre der. Så vidt jeg skjønner, er det et sesongmessig fiske som foregår der. Det er vel ikke hele den lyse årstid sildefiskerne ligger der?

Hareide: Russerne ligger der like fra tidlig på våren til senhøstes bortimot jul.

Wikborg: Spørsmålet er da om det er noen praktisk mulighet for å utstyre en eller to norske båter som fisker der, sådan at de kunne agere oppsynsskip samtidig som de fisker. Jeg vet ikke om det er praktisk. Men det har svært meget å si at vi virkelig opprettholder et effektivt oppsyn. Ellers vil de jo bare gjøre narr av oss.

Utenriksminister Lange: Vi har hittil gått ut fra at det måtte være Marinens sak å stå for fiskerioppsynet. Vi har hatt kontakt med Marinen om det, og Marinen har sagt at den i størst mulig utstrekning vil henlegge øvingstoktene til disse farvann for på den måten å forsterke det oppsynet som er på stedet i og med at vi under sildefisket har et marinefartøy ved Nord-Island, men det er svære havstrekninger mellom Nord-Island og Jan Mayen, så det kan ikke være samtidig både ved Islands kyst og ved Jan Mayen, det må bevege seg frem og tilbake. Det ideelle ville selvfølgelig være om vi hadde råd til å ha et særskilt fartøy oppe ved Jan Mayen, men det overstiger vår kapasitet for tiden.

Hambro: Jeg vil bare i anledning det hr. Wikborg sa, uttrykke en viss betenkelighet ved at utstyre et privat fartøy med nogen art av politimyndighet. Det har vist seg erfaringsmessig at det meget lett vil føre til friksjoner og ubehageligheter. Og dessforuten – at utstyre et mindre fartøy med en myndighet overfor meget større og mere hurtiggående russiske fartøyer er av særdeles liten realitet. Det må være under Marinen eller under offisielt norsk oppsyn. Man har jo enkelte steder hatt politiet istedenfor Marinen, men det må være en offisiell norsk instans og ikke en privat skipper som man utstyrrer med politimyndighet. Det ville bare bringe ham i uendelige vanskeligheter.

Formannen: Jeg vil da takke utenriksministeren for redegjørelsen.

Utenriksminister Lange: Jeg vil gjerne gi en ganske kort orientering om at det nå blir aktuelt å gjøre om på ambassadebasis vår representasjon i Bonn, i Rom og i Ottawa fra legasjoner til ambassader. Etter at Vest-Tyskland er kommet med i Atlanterhavspakten, er det ingen forholdsmessighet mellom det at vi har ambassader i en rekke andre europeiske medlemsland av den størrelsesgrad og ikke i Vest-Tyskland. Fra Canadas side foreligger der en henvendelse allerede i dag, likeså fra italiensk side, men vi har holdt det tilbake inntil nå. Men når vi først tar det skritt for Bonns vedkommende, som Danmark har gjort for lengst, synes jeg vi samtidig må gjøre det overfor de andre. Jeg har vært i kontakt med mine kolleger i København og Stockholm, og vi er enig i å prøve å finne en praktisk vei til å få hele dette spørsmål reist i et dertil egnet organ i de Forente Nasjoner for å få slutt på denne meningsløse distinksjon mellom ambassader og legasjoner. Det er en ting som man konsiperte under Wiener-kongressen i 1814, men som nå er fullstendig gjennomhullet ved at hver minste sentralamerikansk og sydamerikansk republikk utnevner ambassadører overalt hvor de overhodet er representert, så det er ikke noen realitet i den distinksjon, men det legges altså en viss vekt på det fra disse våre partneres side.

Hambro: Ja, jeg har jo tidligere tatt ordet for at man burde gjøre *alle* til ambassadører eller *ingen*, så jeg har ingen innvending mot det.

Det hendte for noen år siden i et forsikringsselskap - «Nordiske» -, da Karlsen var direktør, at en av de yngre folk på kontoret en dag kom og spurte om han ikke kunne få titelen kontorsjef, for han syntes han hadde vært der så lenge, så sa Karlsen «Vær så god, og De kan si fra til alle i kontoret at fra i morgen av skal alle hete kontorsjef.»

Møtet hevet kl. 11.